

Klase-burruka, iraultza, biolentzia: arazoak. Arazo hauek aztertzeko bi ikuspegi desberdin jar genitzake; bi tokitatik begira genezake korapilo hau: itxaropenetik edo etsipenetik.

Kontsumozko gizartean, eragin zapalkorra bere frutu bezala izan arren, klase-burrukak aurrera egiteko eta klasegabeko gizarte bilakatzeko, itxaropenik ba ahal da?

Gizadi zuzenagoa eta gizatiarragoa ardiets dezakeen iraultzarako ba ahal da itxaropenik?

Kristau fedea eman ahal dezaioke fede historikoari?

Bidezkoa ahal dugu itxaropen historikorik gabeko kristau fedea?

Gure munduan —inguratzen nauen honetan zehazki— itxaropena uztera bultzatzen gaitu denak.

Kapitalaren jabegoak ematen duen ekonomi-indarragatik, eta teknokrazi-ahalagatik, goi-mailakoen klaseak sinestarazi nahi dигute alperrikakoa dela klase-burruka. Gaur ez funtsezkoa hori.

Iraultza —diote— ustekeria duzue. Edozein iraultza gogor, beste gogorkeria batekin mastrakatu behar den erailketa duzue.

Eliza katoliko osoa, gure mundu honetako bidegabekeriak gero eta gehiago salatu eta hobe-beharrezko aldaketen premia azalduarren, oraindik klase-burrukaren eta iraultzaren kontra jartzen da. Era honetara, mundua elkartuagoa izan dadinaren aldeko bere erakutsiak itxaropen historiko jatorrez ongi kutsatu gabe nabari dira.

### **Itxaropen historikoa**

Itxaropen historikoaren gaia sakonki erabili izan du Erich Fromm-ek.

Itxaropen historiko jatorra, desitxaropena eta etsipena nahasian gorde dezaketen itxurazko itxaropen faltsoei kontrajartzen zaie. *Itxaropen faltso mota bat, hau izan daiteke*: eskuak-lot, berez etorriko den erabaki baten zai gelditzea. Itxaropen loti hau *gerokoa* gurtzera doa: etorkizunaren idolatria. Guk gaur erabaki ezin genezakeena edo erabaki bidean jartzen ez duguna, *geroak*, bere indar hutsez, *gerokoa* delako, erabaki ahal baleza bezala. Itxaropen faltso hau desitxaropenaren estalgarri da. Dena geroaren esku uztea, egunetik ezer itxaro ez dugunean, mito berri bat sortzea da, funtsik eta mamirik gabea, indar sortzailerik gabe. *Itxaropen faltsoaren beste mota bat, hau duzu*: burugabeko ekinza baten abenturan arinkeriaz sartzea (arbitrarioki). Egiazki ez du itxaropenik onartzen, ez eta desitxaropenik ere. Idolatriazko geroaren mitoa ere ezin har daiteke. Orduan, gizakumeak, itxaropenik gabe ere, ekintzara jotzen du; itxaropenik gabeko ekintzara. Ekintzara ekintza hutsagatik. Ekintza hau gogorkeriazkoa bilakatzeko bidean doa, desitxaropenak hortaratzen duelako.

Itxaropenik gabeko ekintza unkigarriena suizidioa dugu, norberak bere burua hiltzea, alegia. Mundu honetako bidegabekeria

ezin jasanagatik eta gauzak aldatzeko barneko ezina sentitzen delako. Batzutan, holako suizidioetan ba da itxaropenik: kontzientzien eta iritzien esnabide emankorra izan daitekeela pentsatzea, alegia. Baina, bestetan, arbuiatze hutsa bezala ageri ohi da suizidioa, inolaz ere bizi ez daitekeen irtenbiderik gabeko egoera baten aurrean, bere burua ezertan ezin kokaturik.

Desitxaropen edo etsipen mota hauen aintzinean, Erich Fromm-ek itxaropen jatorra jartzen du, historiaren barnekoa.

Itxaropen hau, ekintzailea dugu (itxarote geldiauren aurka) eta ahalkorra (zerik gabeko abenturakeriaren kontrara). *Lehenoinarritzat* ba du itxaropen honek halako giza-fede adimenkor bat. Honako fede hau ez dugu nahas behar erlijioazko kristau fedearekin. Ongi bereiz ditzagun giza-fedea eta kristau fedea, fede historikoa eta fede erligioa. Fromm mintzatu zaigunez, giza-fede hau zabaldu nahian, “fedea, egiazko ahalaren ezagumendua” da, eta “zihurtapenik-ezaren zihurtapena”. Zera esan nahi du: gertakizun historiko eta gizatiarrak ez daitezke bil zientziatzko itxituran, dena gerta aurrez ikusiaz eta orain lehena bakarrik berremanaz. Hala balitz, hemen ez legoke aberastasunik ezta bizitzarik ere: historia zerbait itxia litzake, lehena orain berriro ematen zaigularik. Baina gizartea eta historia, eta, oinarrian gizatasuna, erro-errotik irekia da. Geroari begira, ba da zerbait berriaren ahalik. Baina zerbait *berria, egungotik*. Lehengoa ahaztutzeke, egungotik zerbait berria atera daiteke, geroari begira. Irekitasuna. Horregatik, egiaz *ahalgarri* direnetaz dihardu Fromm.

Erich Fromm-ek “zihurtapen-ezaren zihurtapena” aipa dueanean, “beste gauza bat ahalgarri denaren zihurtapena” dela aitor nahi du. Ez da egia aldaketa ahalgaitza denik. *Zihur naiz ez dela zihur*. Ez gaude egoismo eta zapalketen jira-biran, irtenbiderako ahalik gabe, derrigortuta bizitzera.

Erich Fromm-ek hontan ezartzen du *fede adimenkorra*ren oinarria, “benetako ahalgarrien ezagumenduan” eta “zihurtapenik-

ezaren zihurtapenean” alegia. *Fedea da*: gerorako zerbait eraikitzen saiatzen delako, zapalketarik gabeko mundu elkartua jaso nahiaz, nahizta egiteko hori ongi burutuko den zientziatzko zihurtapen garbirik ez izan. Baina, arrazoizkoa dugu, fede *adimenkorra* dugu, benetan ahalgarri direnak bilatzen saiatzen delako, abenturakerian erortzetik kontu hartuz, baina historiako arriskurik saiesteke. Era honetara, *fede adimenkorra* indar kreatzailea dugu.

### **Fedea eta itxaropen historikoa**

Nolako harremanetan jar genezake kristau fedea eta kristau itxaropena, beste fede adimenkorrarekin eta itxaropen historikorekin (Erich Fromm)?

Kristau fedea eta itxaropena oker aditzen direnean, oker eriste honek eraman dezake bat *munduan eta historian* itxarote geldiaren jarrerara. Hobeki esanda, gizartean kontserbadore den kristautasunak ez du itxaropen historiko jatorrik, eta egungo mundua geldi hartuaz (eskuak lot), pasiboki, bizi da: Fromm-ek dakarren bezala, geroari buruz itxarote geldia duenaren antzera. Baina honelako kristautasunarentzat, geldi itxaroten den geroak ez du zerikusirik historiarekin eta honengandik askatuta, etenda dago (historiatik etenda, noski). Holakoentzat geroa, gizonak berekoizki lortzen duen *ikuskitzuna* (Jainkoa ikusi) eta *doinu zerutarra* (Jainkoari abestu) da: gizadiaren egiteko historikorekin zerikusirik gabe.

Kristau itxaropena bizitzeko era hau, onargarria ahal dugu?

### **Itxaropen eskatologikoa bakarrik?**

Egungo kristau aurrerakoiak, progresistak, (gizartean ez-kontserbadore dira, kristau fedea bestetara konprenitzen bait dute), kristau itxaropena itxaropen historikotik erabat at aditzea, fal-

tsoa dela pentsatzen dute (pentsatzen dugu), kristau ikuspegi jatorretik begiratuta.

Baina zenbait zehaztasun egin dezagun.

Gizarteko arazoekiko kontserbadore diren kristauak erabat eta erro-errotik aldentzen dute beren kristau itxaropena itxaropen historikotik. Ez dute itxaropen historikorik, eta kristau itxaropenaz duten iritziak beren desitxaropen historikoa segurtatzen du. Horregatik, gizarteko arazoekiko beren kontserbadura eta kristautasunari dagokion beren iritzia, bi hauek *elkarrekin* bat datoz eta ekintzetan ados, gauza konkretuetan gutxienez. Horrela aditu eta bizitako kristautasuna, *herriaren logarri* duzu. Kristautasunaz era horretara irizteari faltsoa derizkiogu.

Pentsakera honek ez ote du zimendarririk arkituko, munduko errealdadeari so, Jesusen eta lehen kristau-elkartearen jokoeran?

Egia da: lehen kristautasuneko eskatologismoa bat-bateko itxarote apokaliptikoan jartzen da. Dogmatikoki eta hertsiki ezin esango da azkena gertu-gertu dagoenik, baina Testamentu berriko esanak, oso urbil dagoen azkenaren ikuspegian (ustean) jarririk daduzkagula, bai. Egiazki, Testamentu berrian, Ebanjelioko mezuan, gizartearen egitura-aldaketa, eskakizun bezala, zuzenean eta urbiletik planteatu ez baldin bada, aipatu dugun arrazoi horregatik izan da.

Baina, honek ez du esan nahi, lehen kristau eskatologiak, historiaz-gainetik itxaropen eskatologikoak eta gizarte-konserbadurak egina duen sinbiosis edo bizikidetasun hori legetu duenik.

Lehen kristautasuneko itxaropen eskatologikoa, historian barna itxarote geldiaren egoerarekin ez zen uztartzen: ez zen itxaropen geldia, historia barruan dagoen problemadiarekin zerikusirik gabe. Itxaropen eginkorra zen, eskatologitasuna eta eginkortasuna uztarturik; nahiz ekintza hau ez jarri egituren aldaketaren politika-

mailan, norberaren gogozko iraultzaren mailan baizik, delako ekin-tza hori gizarteko egiturentzat eztenkor bilakatu da.

Hari hontan, Lukas-ek aipatu (19, 1-9) Zakeoren gertakizuna, eredugarri dugu. Zakeoren onbideratzea (bihurketa) pertsonala da, eta Jesus-ek "Abraham-en seme deitzeko" ez dio aukera politiko iraultzailerik beharresten, eskatzen. Baina, bere bihurketa pertsonala, gizarteko egoeraren sustraietaraino doa, ekinkortasun izugarriarekin: sustrai ekonomikoetaraino, alegia:

"Nere ondasunen erdia, Jauna, behartsuei emanen diet; eta inor ezertan iruzurtu baldin badut, lau-halako bihurtuko diot".

Pertsonaren bihurketa era honetara planteatzen jarrai izan balu geroko kristautasunak, gizarte arazoetan kristautasun kontserbakorrik ez zen izango, eta, *aldietako zantzuek*, iraultza ahalgarri delaren ardua seinالاتu bezain laister, kristauek, beren kristau fedearen indarrez, prest egongo ziren gizarteko egituren barrerengoa aldatetarako.

## KRISTAUA, ITXAROPEN HISTORIKORA IREKITA?

Baina, gizarteko arazoetarako *kristautasun kontserbakor* hitz-joku nahasi hau alde batera utzirik, gelditzen zaizkigu oraindik beste gai batzuk argitzeko.

Sozialki konserbakor diren kristauak, bere kristau itxaropena, erro-errotik eta positiboki, itxaropen historikotik aldendu egiten dute. Esana dugu. Baina ezetsi ere egin dugu. Baina ez ahal dugu kristau itxaropena itxaropen historikotik aldendu behar, nolabait esateko, *negatiboki*? Hots, kristau itxaropenak ezertan tratatzen ahal du itxaropen historikoa?

Ager dezadan hau. Itxaropen historikoa ez dago kristau itxaropenetik at. Areago, kristau maitasunak —hau gabe fedea hila bait da eta itxaropena oinarririk gabea— itxaropen historikorako bide-bilatzeraz bultzatzen gaitu. Baina, kristau itxaropena, positiboki, segurtapen eta eusgarri ahal da, itxaropen historikoari irekia egon dagoenarentzat? Edota, itxaropen historikoa izatea edo ez izatea, kristau itxaropenarekin zerikusirik ez duen arazoa dela esan behar ote?

Bese hitzetan: kristau itxaropenak itxaropen historikoa ez duela aldentzen, eta kristautasuna kontserbadurarekin bizikide izateak kristautasuna faltsotzen duela ezarrita, pausorik gehiago eman ahal genezake? Kristau itxaropenak, itxaropen historikoari so, erro-errotiko eta hutsezineko jokaera irekia beharresten duela baias ahal dezakegu?

Ba dirudi, lehen begi-joaldian, Girardi-k, kristau itxaropenaren eta historikoaren artean, bizikidetasun edo sinbiosis bat ez duela onartzen (bere liburu “Amor cristiano y violencia revolucionaria”-ren azken esaldietan).

Batzutan entzun ohi da —idazten du Girardi-k— Jainko-ardura eta munduko itxaropena beharrezko lotu-  
retan ezarri behar direla. Nolatan —diote— ontzat har  
lezake Jainkoak hainbeste oker historian betikotzea, eta  
Berak gizonei eman dien zereginean hauek hutsegitea?  
Gure aldetik honela erantzungo dugu: “orain artean  
bezalatsu, guretzat konprenigaitz diren arrazoi ber-  
beragatik onar lezake”. Ez da legezkoa, Jainko-ardura-  
go edo probidentzialismo kontserbakorretik aurrera-  
tzailera pasatzea, eskubitarren integrismotik ezkertia-  
rrenganakora. Bi erabaki hauek hondoan duten errua,  
bera da: “Jainkoak, alegia, guri utzi dizkigun arazoan  
askabidea Berarengandik itxarotea, eman gogo ez duen  
laguntza eta babesa Jaunagan bilatzea”.

Ene ustez, pondu hau sakon dezakegu.

Arrazoiz baztarten du Girardi-k “teodicea” batean oinarri-  
tutako itxaropen historikoa (teodizea, Leibniz-en teodizearen  
esanahi jatorrean), Jainkoak gogo dezakeena edo ez dezakeena,  
giza-adimenak mugatu ahal izango bailu. Gizonak ez dezake  
Jainkoa muga. Giza-adimenak ez dezake Jainkoaren gogoia edo  
asmoa muga. Jainkoak ez dezakeela geroan gogo-izan lehen nahi  
izan zuena, esatea, lehen aipatu itxaropen-era faltsoan berreror-  
tzea da, hots, geroaren itxarote geldian, geroaren mitologian  
erortzea noski.

Kristau itxaropena ez da erabakitzen, ez da zertzen, ez jain-  
ko-ardurago edo probidentzialismo kontserbakor batean, ez-eta  
jainko-ardurago aurrerakoian ere. Historiaren mailan, ez digu  
(kristau itxaropenak) historiaren arazoaren askabiderik ematen.  
Askabide edo argibide horren bilatzea gure egitekoa dugu, his-  
toria-bideetan aurrera pauso-ematen doan gizadiaren lana dugu.

Itxaropen historikoa honela planteatu eta honela bizi behar

da: etorkizunari begira, gaur ahalgarri diren eginahalak zertzen saiatuz, alegia. Egoera hau ekintzaile eta indartsua da, dogmatikoi baiespen batean ez baino gaur ahal delakoaren ezagumenduan oinarritua (egun, geroari so), eta “bilatzea utzi egin behar dela” gezurraren zihurtapenean errotua.

Hemendik, —Girardi-k ongi dioen bezala— dator errua, “Jainkoak guri eman dizkigun korapiloen askabidea Jainkoagandik itxarotea”-ren errua.

Baina itxaropen historikoa, etorkizun historikoaren eraketari buruzko fede dogmatiko baten oinarrian planteatu ezin daitekeela onetsita (dogmakoikeria hau kristaua nahiz marxista delarik), jainko-hitzagan sustraituta, kristau itxaropenak, itxaropen historikoaren aurrean dadukagun egoerarako, elementu baliagarririk eman dezaigukeela uka ahal daiteke?

## MUNDUAREN BILA

Egungo ikusmoldetan, bat-bateko eta apokaliptiko eskatologismoaren ispilukeria gaudituta, kristau itxaropen eskatologikoa ez da nahasten itxaropen historikoarekin (hots, egiaz egin daitekeenarengan arrazoizko fedea izatea), eta ez da honen ordezkoa ere. Baina, itxaropen historikoarekin bideratzen da, pondu bereizi baitean. Kristauak, kristau denez, jakin ba daki “gizona lurraren gainetik dagoena, eta itxaropena, heriotza baino bortitzago dena”, eta “maitasunak sekulan ere ez duela hutsik, frakasorik, ezta alperrik galtzekorik ere”. Hori baino gehiago. Kristauak ba du utzezineko irekitasuna itxaropen historikoarentzat, kristau itxaropenaren indarrez: prestutasuna daduka kristauak itxaropen historikoarentzat, eta indarra itxaropen historikoa uzteko tentaldiaren aurrean.

Hau dena, jakina, baldin bere itxaropena jatorra bada eta sakonetik Jainko-hitzarekin egokitua.

Honetan analisisia egin dezagun.

Lehenengo kristauak Jesus-en Pizteaz zuten fedearen testigantza antzinakoena, Paulo-k korintotarrei egindako eskutitzean, 15garren kapituloan dago. 55 urte aldera idatzita dago. Testigantza honek zera gordetzen du: lehenik, *Jesus-en Pizte*-gertakizun hontaz fede-testigantza, eta, honez gain, kristauen fede honen esanahiaren testigantza, alegia, heriotzaren gain Kristoren garaipena eta historiaren gain Kristoren jauntasuna, sinesten zutela. Kristoren Piztea sinesten duenak, Jesus heriotzaren gainetik eta historiaren gainetik jaun dela sinesten du.

Korintotarrei idazten die Paulok, eta, heriotzaren mugatik harantz pizte-ikuspeirik ba ote dagoen galderak, kezkatuak zedu-

kan zenbait korintotar. Grezitarrek ez zuten eragozpen handirik animaren hilezkortasuna onirizteko, baina materiari buruz zuten iritzi ezkorrak trabatzen zien piztuera onartzeko bidea: hau da, heriotzaz bestaldeko gizonaren berreraikitzea (gorputzez eta animaz) kostatzen zitzaien onartzea.

Pauloren erantzuna hauentzat doa, hots, alde batetik Jesus-en Piztea onartzen duten kristaumentzat, eta bestetik, *gure* piztea ukatzen edo zalantzatzen dutenentzat. Eta haren erantzuna erabatekoa dugu: guretzat pizterik ez baldin badugu, Kristo ere ez zen piztu. Eta Kristo piztu ez baldin baten, *gure* erlijio guzia gezurrezkoa da. Bortitza da Paulo, hau behin eta berriro baiesteraoan. Edo Kristo piztu egin zen eta gu ere piztu egingo gera, edo baldin gu piztuko ez bagera, Kristo ere ez zen piztu, eta *gure* kristau fede guzia ustekeria hutsa da.

Egungo sortaldeko gizonarentzat, Pauloren planteamendu hau ez da logikoa. Baina Pauloren baietzaren oinarria ez da arrazoiketa logikoa. Beste arrazoiketa da: fedezkoa. Fedezko dialektikan dihardu, eta ez logikoan. Gertatu den Jesus-en piztearen (*gure* fedekizuna) eta gertatuko den *gure* piztearen (itxaropenkizuna) artean, *ba da lotura* bat, kristautasunaren erraietaraino doan lotura: *elkarkidetasuna: Jesus guretzat* jaiio, bizi, hil eta piztu egin zen: Jesus-guretzat, Jesus-gu. Eta fededunarentzat, pentsa ere ezineko sakontasun eta egitasunean ematen da elkarkidetasun hau.

Baina guretzat pizterik ez baldin badago, Jesus-entzat ere ezin zitekeela izan baietsi eta berresan ondoren, Paulok, bortizki, aldarrikatzen du Jesus piztu egin zela: “Baina ez, Kristo piztu zen hilen artetik, lo-harturik zeudenetatik hasikin bezala”. Honen ondoren, Paulok azaltzen du hau, alegia, Jesus-en piztearen egunetik —Pazko irugarrengoan— *gure* pizte-egunera arte —Jesus-en Parusia orduan—, giza-historia osoa igarotzen doala. Pauloren-

tzat, historia hau, txarraren eta heriotzaren gain garaipena iritxi duen Jesus-en Piztearen baitan dago (hots, Jesus-en Piztea, txarraren eta heriotzaren gain, garaipena bilakatzen da gizonaren baitan, honen ahaleaginean eta Jainkoaren indarrean): “denak berbiziko dira Kristogan. Baina, bakoitza bere mailan: lehenen, Kristo, hasikin bezala; gero, Kristorenak, bere etorreran. Gero, azkena dator, nagusigo, mendera-indar eta ahal guziak desegin ondoren, Jesus-ek Jainko Aitari erresuma eman dezaionean. Berak behar bait du agindu, bere etsai guziak oinazpiratu arteraino. Desegin beharreko azken etsaia heriotza izango bait da”, (I Kor. 15, 22-26).

## GARAIPEN BIDETIK GOAZ

Hitz hauen esanahia?

Paulok diguna hau da: hil eta piztu den Jesus-ek kargu bat, erresuma bat hartzen duela, baina dinamikaz jantzitako kargu eta erresuma. Kristo piztua izan *jauna* da, jauntasuna daduka, historian zehar txarraren ahalak azpiratzelana burutu dadin. Jarduketa hau pixkanakakoa eta garailea da, eta Jesus-en etorrera-egunean, heriotzaren gain betirako garaipena izanen da: honatx, gure piztearen garaia. Txarraren kontrako burrukan jardutea, heriotzaren gain izanen den garaipenean burutzea da.

Paulok aipatzen dituen txarraren ahalak, egoismo, zapalketa, indarkeria, bidegabekeria eta maitasun-eza bezala agertzen zaizkigu. Hau dena garaitu behar da, pausoka-pausoka, historian zehar... Kristo misteriotsua, Jesus, hila eta piztua, Aitaren baitan egonaz gordeta, Jesus hau *garantia* da, gure burruka honi funtsa eta historiari ere bere funtsa emateraino. Honek esan nahi du, burruka honek ba duela bere sentidua, ez bakarrik maitasunez bidegabekeriaren aurka lokartu edo konprometitu denaren bizitzan, baizik historian bertan eta historia honen ibilean ere bai. Egoismoaren, bidegabekeriaren eta indarkeriaren aurkako burruka ez da baztertuko historian. Azkenera begira, dinamika da burruka hau, Jesus-en etorreraruntz, orduan burutuko bait da betirako garaipena.

San Paulok dinamika hau ezartzen du bere hitzetan eta bizitzan: 1. Kristo piztu da; 2. burruka ibilean doa (garaipenera deitua) txarraren ahalen aurka; 3. burruka eta dinamika garaile honekin loturik, gure piztuera dadukagu, burrukaren gailur.

Paulok doi-doi esaten du: egiazko fedez ezin daiteke sines

Jesus-en piztea, baldin gure piztea itxaroten ez badugu. Baina, Jesus-en piztearen eta gurearen harreman dinamikoa azaltzen digunean (Paulok), Historiaren haria sartzen du, Kristori so, txarraren ahale aurkako burruka bezala. Historiaren haria, burruka haria dugu. “Desegin beharreko azkenengo etsaia, heriotza izanen da”. Beraz, historian zehar, garaipenerako pausotan, eramaten den burruka, baldin senitartearen, askatasunaren, egiazko maitasunaren eta zuzenbidearen etsaien aurkako burruka ez bada, azkenean heriotza desegina izango dela ameskeria da.

Orain zehaz genezake osoki Pauloren ikuskera: txarraren ahale aurkako burruka garailerik, historian barna, ez badago, ez dugu gure pizterik izanen. Gure pizterik ez baldin bada, ez dago, ez da izan Jesus-en Pizterik ere, eta kristautasuna mamua da.

Ez daiteke, beraz, pizteaz fede jatorra izan, historiarekin harremanak dituen itxaropen eskatologikoa izan gabe. Itxaropen historikoa uztea, ezkongaitza dugu jatorki kristau den itxaropen eskatologikoaren biziarekin.

Baina, itxaropen eskatologikoa ez dugu *berez* itxaropen historikoa: hura, izadigainetiko (adimen gainetik) fede eta ikuspegi profetikoaren mailan planteatzen bait da; eta, hau, hots itxaropen historikoa, arrazoi-fedearen mailan, historiako gertakizunen harian arki daitekeen *ahalgarren* ezagumenduan oinarritua. Ezagumendu hau, bilatze bat dugu: burruka hortan ahal diren, posible diren bideak bilatzea, zuzenaren serbitzuan, historiaren erraietan.

## AZKEN HITZ

Bukatzeko.

Kristau itxaropenak esaten digu, itxaropen historikoari eus-teak ba duela bere funtsa: itxaropen historikoa utziezina dugu. Baina, ez digu esaten nolakoa den eta nola eratzen den itxaropen historiko hori. Fededunak mundugintzan sartu behar du bere es-kua, fedegabe baten antzera, eta tresna berekin, bide hortatik itxaropen historiko batean alkarrekin gizartea hobetuz.

Paulok esaten digu, heriotzaren gaintetik garaipena iristea (piztea), txarraren ahalen aurkako garaipenaren burutzea dela. Heriotza, azken etsaia da. Baina, ez dakigu, Pauloren *lehenago* eta *gero* hitz hauek hertsiki gertakizun-garai honi ote dagozkion.

Itxaropen eskatologikoak gure esku, gure arriskura eta bila-ketara uzten ditu itxaropen historikoaren asmoak eta ekintzak: baina itxaropen honek behar du ahalegin kreatzaile izan, sorketa lantsua izan, egiazko itxaropen izango baldin bada. Itxaropen geldia, ez da itxaropen...

Kristoren jauntasun eginkor eta garailea, historia gain, ez dugu gertakizun neurgarria. Zuzenki esan genezake ez dela jaun-tasun historikoa. Ez gaitezke balia datu honetaz etorkizunerako di-tugun ahalgarriak neurtzerakoan, kalkulatzekoan. Baina bes-talde, jauntasun hau, fededunak bere fedetik baiesten duen eran, historiatic at ez dago.

Jesus-en piztearen ekintza ez da zertzen mundu honetan era-gin apokaliptikoekin. Santioren zaldi zuririk ez dugu... Jainkoar-en probidentzia historian, mugagabea da.

Jesus-en ekintza eta eragina, giza-biotzaren misterioan zer-

tzen da. Jainkoaren eragina barnekoa da. Hemen behar du irekitasuna gizonak, (jainko-dohaiei irekia egon) ekintzak historian burutu ahal izateko. Baina, historian ekintzaile gizona da, eta gizona bakarrik.

Horregatik, historian zehar, itxaropen kreatzailez burrukatzen direnekin bat behar du izan kristau jatorrak. Jesus hil eta piztuarekin harreman estuz fede giroan eta itxaropenean, (lehen kristauen fede eta itxaropen-kide), kristauak izango du bihotz eta buru, arriskuan eta ilunean, itxaropena izan daitekeela eta izan behar dugula aitortzeko.

**euskeratzaile: iñaki bereziartua**